

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
TEOLOGICKÁ FAKULTA**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

Kateřina Koblrová

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Marihuana a současný životní styl dětí a mládeže

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Milada Krejčí, CSc.

Autor práce: Kateřina Koblíková

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3. ročník

2008

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

18.6.2008

vlastnoruční podpis studentky

Děkuji vedoucí bakalářské práce doc. PaedDr. Miladě Krejčí, CSc. a Mgr. Ivě Žlábkové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Dále bych chtěla poděkovat ZŠ v Železnici, ZŠ v Nové Pace, SPŠ Stavební a SŠ Obchodní v Českých Budějovicích za možnost realizace výzkumu a panu RSDr. Jánů Mišovičovi, CSc. za pomoc při statistickém zpracování výsledků výzkumného šetření.

OBSAH

ÚVOD	5
1 Marihuana	7
1.1 Historie užívání marihuany	8
1.2 Marihuana, zločin a zákon v době před 2. světovou válkou	10
1.3 Marihuana a životní prostředí	12
1.4 Marihuana jako droga	14
1.5 Škodlivé efekty a rizika marihuany.....	16
2 Dospívající mládež a marihuana	18
2.1 Pubescentní mládež.....	19
2.2 Adolescentní mládež	21
2.3 Bažení a závislost v době dospívání.....	24
2.4 Prevence	25
2.5 Léčba závislosti na návykových látkách u dospívajících.....	28
2.6 Studie užívání marihuany v České republice	30
3 Cíle, úkoly, metodologie a výzkumné otázky práce	32
3.1 Metodika	33
3.2 Organizace výzkumného šetření	34
3.3 Charakteristika zkoumaného vzorku.....	34
4 Vyhodnocení výsledků a diskuze.....	36
4.1 Ověření výsledků statistickou metodou	41
ZÁVĚR	43
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	45
PŘÍLOHY	47
Příloha 1	47
Příloha 2	48
ABSTRAKT.....	49

ÚVOD

Téma marihuany a dospívající mládeže považuji za poměrně aktuální, a proto jsem si ho také vybrala pro svou práci. Problém kouření a zneužívání marihuany se nedotýká pouze jedné skupiny lidí, ale je to záležitostí celé společnosti. Nebylo tomu ovšem od pradávna. Cílem celé práce je podat informace o této rostlině nejen jako o droze a fenoménu dnešní dospívající mládeže, ale také o jejích dalších vlastnostech a využitelnosti, které byly známe již před tisíci lety. Tato práce nezastává žádné hledisko, které by podporovalo kuřáky nebo je zatracovalo. Hlavním cílem je soustředit se na sběr informací týkajících se marihuany jako rostliny, její úlohu a využití v dávných dobách, možnosti využití jejích vlastností v průmyslu dnes, její postavení a charakteristiku jako drogy.

Rostliny jsou zde od pradávna a mnoho z nich člověk využívá dodnes. Nutno říci, že člověk by se bez nich neobešel. Jednou z těch, které jsou využívány od úsvitu lidských dějin je Marihuana. V dřívějších dobách byla nejcennějším zdrojem obživy. Postupem času a vlivem technického vývoje byla nahrazována jinými rostlinami, až se její využití dostalo do jiných sfér. Dnes již marihuana není zdroj obživy, ale nelegální droga.

Marihuana jako droga je v populaci mladých lidí velice oblíbená. Je stále nejdostupnější drogou a pro dospívající se často stává nástrojem řešení jejich problémů a možností útěku z nesnesitelné reality. Důvody, které vedou dospívající ke kouření marihuany mohou být různé. Může jít „jen“ o experiment, zvědavost co to se mnou udělá, nebo může být příčinou např. špatné rodinné zázemí či zařazení se do skupiny vrstevníků, „party“. Svou roli zde hraje mnoho faktorů jako např. výchova, vrstevníci, rodina, způsob trávení volného času, zájmy, a jiné. Je dobré tomuto věnovat pozornost a snažit se předcházet možnému vzniku patologií.

Celá práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. Teoretická část se soustřeďuje na informace o marihuaně jako rostlině a jako droze. V této práci

nejde o žádnou hloubkovou analýzu, ale spíše o studii, která má informovat zájemce o tuto problematiku. Téma práce je zúženo na preadolescentní a adolescentní mládež, na kterou jsou v období dospívání kladeny velké nároky a doléhá na ni tíživý stres způsobený změnami v tomto období. Z tohoto důvodu bývají právě dospívající nejvíce ohroženi závislostí na návykových látkách. Text je strukturován do dvou velkých kapitol, které se podle tématu dále dělí na příslušné podkapitoly.

Empirická část bakalářské práce se zaměřuje na zjištění kouření marihuany u preadolescentní a adolescentní mládeže, která je k užívání návykových látek nejvíce náchylná, především pokud se potýká s nějakými problémy. Výzkumná část byla prováděna dotazníkovou metodou na dvou skupinách respondentů. První skupinou jsou preadolescenti, žáci devátých tříd základních škol (Nová Paka a Železnice) a druhou skupinu tvoří studenti třetích ročníků středních škol (České Budějovice). Výsledky výzkumu jsou zpracovány do tabulek a interpretovány po jednotlivých otázkách uvedených v dotazníku.

V závěru práce jsou vyhodnoceny hypotézy, které vycházejí z teoretické části práce a vyjádření doporučení pro pedagogickou praxi.

1 Marihuana

Na světě existují rostliny, s nimiž má člověk velmi těsný vztah a dokonce by se bez nich neobešel. Stromy zpracováváme na dřevo, pšenice, kukuřice a jiné obiloviny jsou pro nás zdrojem potravy a léčivé byliny nám pomáhají v časech bolestí a nemocí. Nalezneme ještě mnoho dalších rostlin, které svými vlastnostmi podporují člověka v jeho lidském snažení, ale pouze jednu jedinou v celém světě od pradávna široce používanou. *Cannabis sativa* (konopí seté).¹

Označení *Cannabis* je ze starověkého pojmenování konopí (řecké *Kannabis*). Latinské *canna* znamená rákos nebo třtina a *sativa* latinsky znamená setá, ve významu „kulturní“, „pěstovaná“. Marihuana je jednoletá rostlina pěstující se téměř výhradně ze semen. V závislosti na odrůdě a růstových podmínkách dosahuje tato bylina různé výšky. Běžně je to kolem tří metrů, ale může to být i podstatně více. Kořenový systém je slabě vyvinutý a hlavní kořen dosahuje délky až 40 cm. Lodyha je přímá a listy se skládají obvykle z pěti až deseti čepelí, mající tvar hrotu kopí. Rostlina je dvoudomá, dřevitá a systematicky patří do čeledi *Urticales* (kopřivotvaré), čeledi *Cannabinaceae* (konopnaté). „Tato rostlina může být pěstována prakticky ve všech klimatických a půdních podmínkách na Zemi, a to i na neúrodných půdách.“²

V rámci rodu *Cannabis* můžeme rozeznávat několik druhů. Mezi nejznámější se řadí *Cannabis sativa* (konopí seté) a *Cannabis indica* (konopí indické). V našich přírodních podmínkách je možné setkat se i s *Cannabis ruderalis* (konopí plané, rumištní), které jsem popsáno jako poddruh *Cannabis sativa*. Praktické využití má pouze druh *Cannabis sativa*, které pěstovali především farmáři pro jeho další zpracování. Slovem Marihuana může být označována celá rostlina nebo droga, která je složena z usušených a rozmělněných okvětních částí rostliny *Cannabis sativa* či *Cannabis indica*.³

¹ Srov. ROBINSON, R. *Velká kniha o konopí*, s. 7

² Srov. HERER, J. *Spiknutí proti konopí*, s. 2

³ Srov. DUPAL, L. *Knih o marihuaně*, s. 9 - 12

Na základě studie britského lékaře Williama B. O 'Shaughnessy byla marihuana (konopí indické) v 50. letech 19. století zařazena do Lékopisu Spojených států. Ve své studii došel k závěru, že konopí indické lze používat při léčbě vztekliny, cholery, revmatismu, epilepsie, tetanu nebo jako analgetikum.⁴

1.1 Historie užívání marihuany

Marihuana je s námi již od úsvitu lidské zkušenosti. Cannabis, konopí, tráva, marijánka, gandža, maruška, mařena a další. Všechna jména označují jednu rostlinu (dále v bakalářské práci už jen marihuana). Zatím není zcela jasné, kdy se marihuana a člověk poprvé setkali. Předpokládá se, že se tak mohlo stát v neolitu, mladší době kamenné, kdy si tlupy neolitického člověka začaly vytvářet trvalejší sídla. Marihuana zaplevelovala úrodná místa polí, okolí stezek a je tedy pravděpodobné, že právě tehdy s ní člověk přišel poprvé do styku.⁵

Nejstarší údaje o používání marihuany pocházejí z doby před sedmi tisíci lety ve staré Babylonii. Taktéž v nejranějších lékařských textech, např. čínský lékařský text datovaný kolem roku 2700 př. n. l. a na asyrských kamenných deskách ze sedmého století před naším letopočtem můžeme o marihuaně najít zmínku. V těchto textech se pojednává o marihuaně jako o rostlinném léku. Svou dlouhou historii lékařského použití má nejen na Blízkém východě, ale také v Indii, Číně a severní Africe.⁶

O největší rozmach v pěstování a všestranném využití této rostliny se jako první zasloužila Čína. Starověcí Číňané se naučili spotřebovávat každou část této rostliny. Kořeny ve formě těsta se používaly ke zmírnění bolestí a přikládaly se na rány a zlomeniny. Jelikož se cenné vlákno ze stonků uvolňovalo poměrně jednoduchými technologiemi, stonek sloužil pro výrobu textilu, provazů, papíru, rybářských a loveckých sítí. Nepovšimnuty dlouho nezůstaly ani účinky pryskyřičných listů. Nejen v Číně, ale i v dalších oblastech mělo konopí spolu

⁴ Srov. DREBNÁR, V. *Konopí a marihuana*, s. 19 - 20

⁵ Srov. DUPAL, L. *Kniha o marihuaně*, s. 15

⁶ Srov. SHAPIRO, H. *Drogy obrazový průvodce*, s. 309

s dalšími halucinogenními rostlinami důležitou roli v rozvoji náboženství a životě tehdejších komunit. Díky silnému vlivu filozofie a moralistického náboženství v Číně používání marihuany při rituálech téměř vymizelo.⁷

Před čtyřmi tisíci lety přinesly indoperské, resp. indoíránské kmeny Árijců marihuanu do Indie. Oproti Číně zde marihuana v rituálech hrála významnou úlohu a byla považována za „Dar bohů“, který snižoval horečku, prodlužoval život, zbystřoval myšlení a úsudek. Marihuana se zde stala posvátnou. Africké kmeny kouřily marihuanu při náboženských obřadech i pro kratochvíli. Představovala pro ně božstvo, jež chrání před fyzickou i duševní újmou.⁸

V Evropě se marihuana vyskytla 2800 let př. n. l. a až do moderního věku se zde nekouřila. Používala se spíše jako hlavní plodina pro lodní, stavební, technický, textilní, papírnický, farmaceutický a potravinářský průmysl. První evropští osadníci po svém příjezdu do Ameriky marihuanu taktéž využívali pro výrobu lodních lan, plachet, loveckých sítí, a proto jí začal být dostatek. Pro námořní velmoci byla velice důležitou surovinou, a tak v důsledku jejího nedostatku začaly britské úřady nutit evropské osadníky ve Spojených státech marihuanu pěstovat.⁹

V roce 1619 byly ve Virginii zavedeny první marihuanové zákony nařizující všem farmářům pěstovat indické konopí. Další zákony se objevily do poloviny 18. století a od roku 1631 až do poloviny 19. století se marihuana ve velké části Ameriky stala legálním platidlem. Toto opatření mělo povzbudit a motivovat farmáře k jejímu pěstování. Tak jako v Číně i zde se marihuany hojně využívalo v různých odvětvích. Během 17. a 18. století docházelo k zakládání papíren a manufaktur na výrobu konopných lan. Jednotlivé vlády informovaly o kladech, způsobu pěstování a zpracovávání marihuany. Produkty se nejvíce používaly v námořnictvu (hlavně obchodní loďstvo) a papírnictví. Pěstování marihuany se ve Spojených státech velmi rychle rozvíjelo a stalo se tradicí. V roce 1850 existovalo více než osm tisíc farem produkujících tuto rostlinu, které se přes

⁷ Srov. DUPAL, L. *Kniha o marihuaně*, s. 16 - 17

⁸ Srov. tamtéž, s. 17 - 18

⁹ Srov. tamtéž, s. 18

svou vzkvétající existenci, blížily ke svému konci. Důvodem byla konkurence bavlny, juty a dřevního průmyslu.¹⁰

V druhé polovině 19. století se ve Spojených státech začaly objevovat první vědecké práce snažící se prozkoumat medicínský potenciál marihuany. Používání marihuany jakožto medikamentu dosáhlo v této době největšího rozmachu. Přípravky ve formě tinktur, extraktů či pastilek byly vyráběny mnohými společnostmi. Léčiva z marihuany se těšila veliké oblíbenosti občanů, jelikož se stala prakticky jediným prostředkem proti nemocem a jiným neduhům. Na základě dalších, intenzivnějších výzkumů lékařského využití této rostliny byly objeveny její schopnosti jako látky analgetické, anestetické, hypnotické, látky potlačující neklid a úzkost. Díky svým účinkům se marihuana osvědčila taktéž jako náhražka opiátů a při zmírňování migrenózních bolestí. I přes velký zájem lékařů a výrobců patentovaných léčiv se marihuana nikdy nestala hojně používaným ani oblíbeným lékem.¹¹

1.2 Marihuana, zločin a zákon v době před 2. světovou válkou

V průběhu 30. let 20. století dochází k posunu vnímání marihuany americkou veřejností. Na jedné straně nastává útlum v užívání pro lékařské a průmyslové účely a na straně druhé stoupá konzumace marihuany (sušené samičí vršky rostliny, obsahující THC - tetrahydrocannabinol) pro tzv. „rekreační“ účely (např. pro zábavu, odpoutání se od problémů a reality,...).¹²

O začátcích kouření marihuany je několik teorií, ale nejsou potvrzené. První známé kouření sušených cannabisových vršků na západní polokouli se dle Herera uskutečnilo v 70. letech 20. století v Západní Indii, kde se marihuana běžně kouřila pro ulehčení náročné práce na třtinových polích, proti horku a pro odreagování.¹³

¹⁰ Srov. DREBNÁR, V. *Konopí a marihuana*, s. 16 - 17

¹¹ Srov. tamtéž, s. 18 - 19

¹² Srov. tamtéž, s. 37

¹³ Srov. HERER, J. *Spiknutí proti konopí*, s. 65

Příchod marihuany do USA je spojován s mexickými přistěhovalci, kteří do Spojených států přišli za vidinou lepšího života. Jejich obživou se stávala práce na farmách (hlavně v Texasu, Novém Mexiku, Utahu a Kalifornii, odkud se dostávali dále na sever, severovýchod a východ) a v zaměstnáních, o něž Američané neměli zájem. Mexičané si s sebou přinesli zvyk pěstovat a kouřit marihuanu. Postupem času počet přistěhovalců mnohonásobně vzrostl a Mexičané začali být většinou společností vnímáni jako cizí, líní, špinaví, nepřizpůsobiví a násilničtí nádeníci, kteří jsou jedinými konzumenty marihuany, přičemž právě marihuana byla příčinou jejich antisociálního jednání. Marihuana začala být identifikována s nepopulární skupinou společnosti a omamné látky začaly být vnímány jakožto příčina všeho společenského zla. Panoval zde všeobecný názor Marihuana = zlo (poukazování na korelaci mezi konzumací marihuany a zločinností; příčinou duševních poruch je zneužívání marihuany a dlouhodobá konzumace vede k celkovému úpadku, psychóze a šílenství), proti kterému musí být v zájmu přežití společnosti podniknuta ochranná opatření. Tvorba této konstrukce se později stala významnou pro přijetí federálního Zákona o zdanění marihuany a v pozdější době vedla k definitivní ilegalizaci této rostliny.¹⁴

V první polovině 20. století byly uvedeny tři studie, které se zabývají zkoumáním marihuany z různých hledisek. Britská koloniální správa vydala v té době (1894) nejrozsáhlejší studii, jejíž závěry ukazují, že rozumné užívání konopí nemá na psychiku ani na zdraví negativní účinky. Taktéž i v americké studii z roku 1925 a v studii z roku 1932 komise došly k závěru, že vliv této drogy (marihuany) byl zveličen. Neexistoval žádný lékařský důkaz o tom, že by v důsledku kouření marihuany docházelo k fyzickému zhoršení, či že by toto kouření způsobovalo šílenství. Dalším poznatkem této doby bylo zjištění, že velká část delikventů páchajících trestné činy dané do souvislosti s konzumací marihuany byly osoby duševně choré či k této chorobě náchylné. Pouze u těchto osob dědičně zatížených mohla za určitých podmínek marihuana vyvolat

¹⁴ Srov. DREBNÁR, V. *Konopí a marihuana*, s. 37 - 39

např. psychózu. Tyto studie byly jediným tehdejším zdrojem informací vycházející z terénního výzkumu, ovšem jejich závěry byly přehlíženy.¹⁵

Výše popsané vnímání marihuany bylo spojeno s reakcemi v jednotlivých státech. Do roku 1931 přijalo dvacet dva států protimarihuanovou legislativu a do roku 1933 tyto zákony schválilo celkem třicet dva států. Některé z těchto států přijaly tuto legislativu na základně uváděných skutečností o mexické imigraci a spojitosti s marihuanou. Jiné je přijaly na základě teorie „substituce“ a snažily se tím předejít neblahému vývoji. Očekávaly, že po vstoupení v platnost Harrisonova zákona (Zákon o omamných látkách) se závislí budou snažit přeorientovat na doposud legální marihuanu.¹⁶

Postavením marihuany mimo zákon společnost možná zamezila některým očekávaným problémům, ale zároveň přišla o nejhodnotnější a nejuniverzálnější přírodní zdroj pro průmysl a hospodářství.

1.3 Marihuana a životní prostředí

Stále více se objevují hlasy ekologů varující před přílišnou závislostí na fosilních palivech, která způsobují znečištění životního prostředí a zvyšující se množství kyselých dešťů. Poukazují na odlesňování, v jehož důsledku nám nebezpečným tempem díky těžbě dřeva pro stavební a papírenský průmysl ubývají lesy, po kterých zbývá pouze erodující půda. Zemědělské pozemky jsou vyčerpané a kontaminované pesticidy, insekticidy a splachy z této půdy znehodnocují vodní zdroje.¹⁷

Naše přírodní bohatství, které nám bylo dáno, není nevyčerpatelné a má svůj konec. Zacházení s půdou a přírodními zdroji se oproti minulosti změnilo. V dřívějších dobách farmáři žili na stejné půdě po staletí. Zacházeli s ní opatrně, s péčí a snažili se ji zachovat pro další generace. S modernizací farem a průmyslu, tento styl zemědělství v podstatě vymizel. Lidé přestali žít na farmách

¹⁵ Srov. DREBNÁR, V. *Konopí a marihuana*, s. 45 - 46

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 47 - 49

¹⁷ Srov. ROBINSON, R. *Velká kniha o konopí*, s. 30

a v lesích, čímž ztratili stimul k jejich obraně.¹⁸

Počátkem roku 1989 položil Jack Herer nejvyššímu úředníkovi ministerstva zemědělství, který měl na starosti odvrácení skleníkového efektu ve výzkumném ústavu ministerstva zemědělství v Beltsville otázku: „Pokud byste si mohl vybrat, jaký by byl ideální způsob zastavení nebo odvrácení skleníkového efektu?“ Odpověděl: „Zastavit kácení lesů a používání fosilních paliv, ale bohužel tak nemůžeme učinit, protože nemáme schopnou náhražku.“¹⁹

Kdybychom za účelem odvrácení skleníkového efektu a oteplování planety zakázali používání fosilních paliv, jejich derivátů (uhlí, ropa, zemní plyn, petrochemie a syntetických paliv) a kácení lesů, zbývalo by nám vrátit se k marihuaně jako ke známému obnovitelnému přírodnímu zdroji. Jednoletá rostlina *Cannabis sativa* je zdroj, který dokáže uspokojit velké množství potřeb jako je papír či textilie, vyrobit biomasu na palivo a taktéž vyčistit atmosféru či kontaminovanou půdu. Proč ji tedy nepoužít, jako alternativní zdroj k obnovení a záchraně životního prostředí?²⁰

Za pomoci moderních zařízení je marihuana pěstovaná na vlákno snadno biologicky rozložitelná a odpadá problém s likvidací odpadu. Ve srovnání s jinými plodinami (např. bavlna) vyžaduje jen malé množství hnojiv a nemaje nepřátel velice omezené či vůbec žádné pesticidy. Pro její nenáročnost ji lze pěstovat ve většině klimatických pásem. Dorůstá výšky 2 – 4,5 m a dává čtyřikrát více vlákna na hektar než stromy. Další části rostliny (semeno a dřevní dužina) mohou být také hospodářsky zpracovány. Konopí stíní plevelu, a tak brání jeho růstu (po sklizení je půda prakticky bez plevele, připravena k novému osevu), nevyčerpává půdu a jeho kořenový systém zabraňuje erozi půdy. V neposlední řadě konopí absorbuje těžké kovy z kontaminované půdy. Navíc, konce a listy konopných rostlin rozseté zpět na pole zvyšují fertilitu (úrodnost) půdy.²¹

Je zřejmé, že marihuana by mohla životnímu prostředí prospět. Pomohla by obnově kyslíkové rovnováhy a vyrovnání světového ekosystému. Zároveň je

¹⁸ Srov. ROBINSON, R. *Velká kniha o konopí*, s. 33

¹⁹ Srov. HERER, J. *Spiknutí proti konopí*, s. 12

²⁰ Srov. tamtéž

²¹ Srov. ROBINSON, R. *Velká kniha o konopí*, s. 33 - 34

trvale obnovitelným zdrojem pro výrobu papíru, tkanin, vláknů, barev a pro další účely. Bohužel ve Spojených státech jsou ilegální i odrůdy šlechtěné tak, aby neprodukovaly výrazné množství THC. Nelze jich použít ani k ekologické „záchraně světa“.²²

1.4 Marihuana jako droga

Stejně tak, jako se marihuana dříve pěstovala téměř výhradně pro průmyslové účely, dnes je pěstována s úmyslem získání drogy. Jedním z hlavních produktů jsou sušené listy a květenství samičích rostlin označované např. jako ganja nebo „tráva“. Zformováním pryskyřice ze samičích rostlin lze získat hašiš a extrakcí vrcholků rostliny vzniká tzv. hašišový olej. Zneužívání marihuany jako drogy se rozvinulo ve dvacátých letech minulého století především mezi černochy, přistěhovalci, hazardními hráči a lidmi žijícími na pokraji společnosti.²³

Drogy lze rozdělit na dvě velké skupiny, a to drogy legální (společností tolerované) a drogy nelegální (netolerované, zakázané). V evropských zemích najdeme rozličné postoje k jednotlivým drogám. V České republice i jinde v Evropě patří k tolerovaným drogám například alkohol, tabák, káva, čaj a v určitém směru i léky. To ale neznamená, že legální drogy jsou méně nebezpečné než nelegální.²⁴

Dále lze nelegální drogy dělit podle:

- rizika vzniku závislosti a dalších důsledků na: měkké (lehké) a tvrdé (těžké)
- prožitku či stavu, který látka navozuje na: euforika (přinášející blaho), fantastika (iluze, halucinace, delíria), narkotika (otupující smysly), analgetika (tlumící bolest), sedativa (uklidňující, vyvolávající spánek), anxiolytika (snižující úzkost), excitancia (povzbuzující fyzické i psychické procesy),

²² Srov. HERER, J. *Spiknutí proti konopí*, s. 12

²³ Srov. SHAPIRO, H. *Drogy*, s. 309

²⁴ Srov. DOČKAL, J. *Člověk a drogy*, s. 12 - 13

- působení na CNS (centrální nervovou soustavu) na: psychoanalgetika (tlumící), psychoanaleptika (stimulující) a psychodysteptika (narušující),
- dělení na přírodní a syntetické.²⁵

Marihuana je zařazována do skupiny lehkých drog a souběžně je také řazena do skupiny drog přírodních. Nejčastějším způsobem užívání marihuany je kouření, které může mít různé podoby. Marihuana se obvykle plní čistá nebo smíchaná s tabákem do cigaretových papírků – jointů, dýmek či vodních dýmek. Pro kouření čisté marihuany se používá tzv. „skleněnka“ nebo tzv. „šlukovka“. Marihuana se také dá spařit do nápoje, jíst sama o sobě, přidat do jídla (většinou ve formě bramboráků nebo cukroví), přepustit s máslem nebo olejem (marijánské máslo) nebo přimíchat do alkoholu. V dnešní době, bohužel, již existují celé kuchařky obsahující mnoho receptů a návodů, kterak vařit z marihuany.²⁶

V závislosti na způsobu požití marihuany se také liší působení látek na jedince. Dávkování je individuální záležitostí a je závislé na citlivosti jedince. Po užití marihuany kouřením se účinky dostavují po několika minutách a mohou trvat až tři hodiny. Doba trvání je úměrná velikosti dávek. Pokud osoba marihuanu sní nebo vypije, účinné látky se projeví nejdříve po jedné hodině od požití. Člověk je nemůže tak snadno regulovat, jako při kouření a mohou přetrvávat dvanáct i více hodin. Marihuana svým působením navozuje celou řadu tělesných účinků, které jsou sice zřetelné, ale nejsou většinou příliš silné (zvýšená srdeční činnost, podlité oči krví, sucho v ústech,...).²⁷

U každého jedince se účinky první intoxikace marihuanou mohou značně odlišovat. Důležitou roli zde hraje prostředí, fyzická a psychická dispozice včetně aktuálního stavu. Někteří uživatelé nemusejí cítit žádný efekt, jiní mohou prožívat nepříjemné prožitky, závratě, sucho v ústech nebo naopak euforii, smích a výrazné pozitivní vnímání okolí. Časté je kombinování kouření marihuany s pitím alkoholu. Jsou případy, kdy toto spojení může vyvolávat např. nevolnost a zvracení. Na druhé straně je řada lidí, kteří pro řádné dosažení uvolnění, klidu

²⁵ Srov. DOČKAL, J. *Člověk a drogy*, s. 12 - 13

²⁶ Srov. SHAPIRO, H. *Drogy*, s. 319

²⁷ Srov. tamtéž, s. 320

a pohody preferují právě tuto kombinaci. Můžeme říci, že při opakovaných užíváních marihuany může jednotlivec požadovaného stavu dosáhnout mnohem rychleji a bez nežádoucích doprovodných efektů.²⁸

1.5 Škodlivé efekty a rizika marihuany

V 60. a 70. letech 20.století byla marihuana považována za neškodnou, nenávykovou a mnoho lidí kouření marihuany shledávalo méně škodlivým než kouření cigaret. Zároveň bylo málo studií, které by tyto tvrzení vylučovaly. Většina výzkumů (Nešpor, Scheider a Botvin) dnes prokazuje, že užívání marihuany může být návykové a má negativní dopad na mentální, emocionální a fyzickou stránku uživatele. Síla marihuany závisí na obsahu množství THC. Čím více je THC v rostlině obsaženo, tím je marihuana škodlivější. Zvláště na děti mají účinky marihuany velice špatný vliv (viz dále).²⁹

Závislost na marihuaně se vytváří pomaleji než na jiných drogách. Nejvíce ohroženi jsou dospívající v obtížných životních situacích a osoby s duševními problémy. Mezinárodně přijatá kritéria závislosti nevyžadují přítomnost odvykacího procesu, ale nejméně tří ze šesti znaků závislosti. „Kuřák marihuany je tedy na droze závislý, jestliže např. pociťuje k marihuaně bažení (silnou touhu), špatně se ve vztahu k ní ovládá a pokračuje v jejím užívání navzdory škodlivým následkům, které jsou mu známy, i když nemá po vysazení drogy odvykací obtíže.“ Důvodem proč se neobjevují odvykací potíže u kuřáků marihuany je pozvolné vyplavování THC z tukových tkání, kam se při zneužívání ukládá. Pro zneužívání marihuany jsou poměrně běžné úzkostné stavy, panické ataky, poruchy nálad a pocity pronásledování. Zjištěn byl i nárůst schizofrenie u chronických kuřáků. THC a další látky obsažené v marihuanovém kouři mají neblahý vliv na dýchací systém, imunitu a oběhový systém člověka. Při kouření marihuany dochází k oslabování protinádorové imunity a imunity vůbec. Pro

²⁸ Srov. SHAPIRO, H. *Drogy*, s. 32

²⁹ Srov. ILLES, T. *Děti a drogy*, s. 15

srovnání - účinek dvou marihuanových cigaret má na dýchací systém stejný vliv jako dvacet osm cigaret tabákových. Zneužívání marihuany zvyšuje činnost srdce až o padesát procent, čímž může představovat riziko pro osoby se srdečními potížemi.³⁰

Dlouhodobé a časté kouření marihuany neprospívá reprodukčnímu systému ani u žen, ani u mužů. U mužů snižuje počet testosteronů, může mít negativní vliv při pubertálním vývoji nezletilých chlapců, snižovat počet a mobilitu spermií či zvýšit jejich abnormalitu. Látky marihuany vstřebávající se v ženských rozmnožovacích orgánech mohou mít za následek snížení plodnosti. Pro vyvíjející se embryo mohou být toxické a způsobit pomalý vývoj plodu, deformace nebo potrat.³¹

MUDr. Karel Nešpor (primář oddělení pro závislosti, Psychiatrická léčebna Bohnice) ve svém článku uvádí, že u dětí, jejichž matky v těhotenství kouřily marihuanu, bylo zaznamenáno více problémů s chováním, horší paměť a soustředění, nižší výkonnost v jazykových úlohách, nižší IQ, poruchy spánku a větší riziko nádorových onemocnění. V dalších zprávách o poškození plodu se mluví o objevujících se třesech u dětí a netypicky vysokém křiku, který může znamenat neurologické poškození.³²

Kromě zdravotního rizika marihuana negativně působí i v dalších oblastech. Její špatný vliv se projevuje ve všech činnostech, které vyžadují mentální, psychickou a fyzickou koordinovanost a koncentraci. Například u řízení motorových vozidel. Počet zemřelých v dopravních nehodách zaviněných pod vlivem drog z konopí není zanedbatelný. Jak již bylo zmíněno, spojení pití alkoholu a kouření marihuany, není nic neobvyklého. Po požití alkoholu má člověk vyšší tendence riskovat, oplývá nepřiměřenou sebedůvěrou, horší se odhad vzdálenosti, prodlužuje se reakční čas, dochází k poruchám zrakového vnímání, rovnováhy nebo přichází spánek. Intoxikace marihuanou oslabuje paměť, zhoršuje

³⁰ Srov. NEŠPOR, K. *Zprávy sdělovacím prostředkům*, s. 12 - 13

³¹ Srov. ILLES, T. *Děti a drogy*, s. 17

³² Srov. NEŠPOR, K. *Zprávy sdělovacím prostředkům*, s. 13, 56

koordinaci pohybů a prodlužuje reakční čas. Kombinací marihuany s alkoholem se tedy riziko úrazu mnohonásobně zvyšuje.³³

Pravidelné a dlouhodobé kouření marihuany zhoršuje schopnost učení, má zásadní vliv na paměť a schopnost koncentrace. Po intoxikaci marihuanou bývá paměť oslabena několik dnů. Při souběžném užívání marihuany a alkoholu lze předpokládat zesilování efektů obou drog. Dle výsledků práce pánů Scheidera a Botvina jsou na tom dospívající zneužívající marihuanu již v 8. ročníku o něco hůře než jejich vrstevníci. V průběhu dalších let a ve 12. ročníku jsou oproti vrstevníkům výrazně opožděni. Uživatelé marihuany se hůře sociálně adaptují, špatně zvládají vlastní emoční stavy a jsou zranitelnější ve vztahu k návykovým látkám.³⁴

2 Dospívající mládež a marihuana

Marihuana je mezi mládeží velice oblíbená, jelikož splňuje potřeby velkého počtu dospívajících dětí. Dnešní mládež často trápí pocity zlosti, napětí a stresu. Marihuana díky svým schopnostem dokáže tyto stavy velmi dobře zmírnit a dovést člověka k uvolnění a lehké euforii. Je lehce dostupná, levná a vědomí o její zakázanosti dodává vzrušující pocit. Popularita marihuany roste s nevědomostí o škodlivých účincích, které mohou způsobit zdravotní potíže. Vzhledem k přírodnímu původu mnoho mladých lidí považuje kouření marihuany za méně škodlivé než kouření tabákových cigaret.³⁵

Dalším z důvodů proč marihuanu zneužívají tolik dospívajících je její snadná dostupnost. Černý trh s marihuanou téměř neexistuje, protože je jí všude dostatek. Přes všechny policejní zásahy je zadrženo množství marihuany v poměru s tím, co je sklizeno pěstiteli, zcela zanedbatelné. Zde se nabízí otázka, zda zneužívání marihuany je „vstupní brána“ do světa tvrdých drog (pervitin,

³³ Srov. NEŠPOR, K. *Zprávy sdělovacím prostředkům*, s. 36, 56

³⁴ Srov. tamtéž, s. 36

³⁵ Srov. GOODYER, P. *DROGY + TEENAGER*, s. 65 - 66

heroin,...). Zastánci tohoto názoru argumentují skutečností, že téměř všichni pacienti v léčebně drogové závislosti uvádějí marihuanu jako svou první drogu.³⁶

2.1 Pubescentní mládež

Nejvíce ohroženi závislostí na návykových látkách jsou dospívající v obtížné životní situaci. Dospívání začíná přibližně v 11 letech a končí 20. rokem života jedince. Celé toto období se dělí na dvě části a můžeme ho nazvat přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. První období dospívání se nazývá pubescence. Tato část života je časově lokalizována přibližně mezi 11. a 15. rokem života (s individuální variabilitou), kdy dítě přinejmenším nechce být už dítětem. V této fázi dochází k celkové změně všech složek osobnosti dospívajícího. Charakteristické pro toto období jsou změny ve způsobu myšlení (schopnost abstraktního myšlení), tělesné změny, osamostatňování se od rodičů, vzrůstající význam vrstevníků a počátky partnerských vztahů. Nesmírně důležitým sociálním mezníkem je ukončení povinné školní docházky a volba další profesní orientace v 15 letech. Dospívající již nemá povinnou roli žáka základní školy a do určité míry může rozhodovat o svém budoucím povolání. Tuto změnu lze rovněž chápat jako určitou emancipaci.³⁷

Vztah k vrstevníkům je jednou z hlavních hybných sil pubescentního vývoje a skupinová identita představuje přechodnou fázi v rozvoji individuální identity. Školní třída, parta vytvořená kolem sportovních a jiných zájmů má stále významnější vliv. Také se vytváří rozdíl mezi formální autoritou (např. volba zástupce třídy pro jednání s dospělými) a neformální autoritou (např. osoba ve skupině rozhodující o tom, co se bude dělat ve volném čase). V důsledku tohoto vývoje má často pubescent v oblibě někoho jiného, než komu se podřizuje. Největší hrozbu představuje odmítnutí třídou či skupinou vrstevníků. Jejich veřejné mínění je pro pubescenta natolik důležité, že raději riskuje vážné konflikty s rodiči a učiteli. Nejvíce ohroženi jsou jedinci s nepřilíh dobrým sociálním

³⁶ Srov. PRESL, J. *Drogová závislost*, s. 33 - 34

³⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 209 - 210

a citovým zázemím. Velmi snadno (mnohdy až nebezpečně) podléhají vrstevníkům a nechají se snadno vyprovokovat k jednání, které neodpovídá jejich povaze (opije se, ničí věci kolem sebe, je bezohledný vůči ostatním lidem, zkouší drogy,...). Za každou cenu se snaží být populární, nebo alespoň nevybočovat.³⁸

Příčinou mnoha tělesných změn (vzhledu, výšky, váhy, tělesných tvarů, pohlavních orgánů,...) je proměna hormonálních funkcí, které s sebou zároveň přinášejí kolísavost emočního ladění, větší labilitu a tendenci reagovat přecitlivěle. Emoční projevy pubescenta se zdají být nepřiměřené, intenzivní aktivitu snadno vystřídá apatie a nechut' k činnosti. Změna emočního prožívání se zároveň projevuje větší impulzivností a nedostatkem sebeovládání. Mezi další změny v chování pubescenta patří zvýšení uzavřenosti (nechut' projevovat svoje city navenek) a výkyvy v sebehodnocení.³⁹

Nejdůležitějším úkolem pubescenta je přijetí sama sebe. Nejde např. jen o tvář, ale o celé tělo, povahu, schopnosti a jiné možnosti. Tento věk je také charakteristický pubescentovým zájmem o druhé pohlaví. Zajímá se a dbá o svůj vzhled a nejdůležitější rekvizitou se stává zrcadlo. Je pro něho důležité zda se bude líbit či sklidí spíše posměch. Mohou se stát pouze dvě věci. Pubescent může být na svoje dospívání pyšný, ale stejně tak se za něj může stydět.⁴⁰

Všechny změny v tomto období vedou ke ztrátě starých jistot, ve kterých se jedinec orientoval, a potřebě stabilizace za nových podmínek. Pro dosažení vyššího stupně musí pubescent změnit charakter vazby na rodinu a zmenšit na ní svou závislost. Tím se zároveň snižuje i pocit jistoty, který z této vazby vyplýval. S potřebou jistoty velmi úzce souvisí potřeba přijatelné pozice ve světě (potřeba citové akceptace), kterou si ovšem musí vydobýt. Dosažení nové přijatelné pozice je jedním z úkolů puberty. Všechny změny, které puberta přináší znamenají nejistotu a představují určitou zátěž. Pokud jedinec situaci úspěšně zvládne, lze tuto zátěž chápat jako možnost dalšího rozvoje. Pokud je úkol příliš náročný

³⁸ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s.183 - 184

³⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 214 - 215

⁴⁰ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 178 - 179

a jedinci se nepodaří v nové situaci zorientovat, může v důsledku takové situace dojít ke stagnaci vývoje, event. vzniku patologického stavu.⁴¹

2.2 Adolescentní mládež

Adolescence je druhou fází dospívání. S určitou individualitou trvá přibližně od 15. do 20. roku života jedince (v případě vysokoškolského studia může přetrvávat až do 26 let). Je to především doba komplexnější psychosociální proměny (mění se osobnost i sociální pozice dospívajícího). Toto období můžeme charakterizovat několika důležitými proměnami:

- po tělesné stránce je fyzický vývoj dospívajících mužů a žen zcela dokončen a v tomto období zpravidla dochází k dosahování vrcholných výkonů nejen v oblasti tělesné, ale také např. v oblasti myšlení. V dalších letech se jedná spíše o proces udržování nebo postupného úpadku.
- období adolescence ohraničují dva důležité sociální mezníky, a to ukončení vzdělání a dovršení přípravného profesního období, spojené s osamostatněním z hlediska sociálního – sociální nezávislost na rodičích.
- významnou změnu pro adolescenta představuje dosažení plnoletosti (18 let) a s tím spojené trestně právní odpovědnosti.⁴²

V porovnání s 19. stoletím, kdy pro většinu lidí splývalo dosažení pohlavní zralosti s dosažením sociální zralosti (děvčata se brzy vdávala, chlapci přebírali hospodářství nebo se museli samostatně začít žít) se dnes sociální zralost posouvá do stále vyššího věku, zatímco sexuální aktivizace se uspišuje. V patnácti letech je tedy člověk téměř ve všech oblastech vyvinutý, ale je existenčně závislý, podřízený dospělým a biologicky nezdůvodnitelně omezován v pohlavním životě.

⁴¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 210 - 211

⁴² Srov. tamtéž, s. 253

Tomuto období odpovídá i způsob trávení volného času, způsob řeči, styl oblékání, výběr hudby a životní filosofie.⁴³

Adolescenti demonstrativně vyjadřují potřebu volnosti, experimentování, nechuť ke konečnému řešení vlastní situace, k možnostem, které pro ně znamenají ochuzení a omezení. Ve vztahu k budoucnosti se cítí svobodní a některé role prozatím nechávají nenaplněné. Adolescenti žijí naplno a přítomnost je pro ně stejně důležitá jako budoucnost. V případě neuspokojivé přítomnosti je budoucnost (považována jako období vyřešení problémů) mnohem více akceptovaná. V tomto směru se postoje dospívajících liší od postojů rodičů a vzniká zde zdroj potenciálních konfliktů. Úkolem období adolescence je poskytnout jedinci čas a možnost, aby dosáhl předpokladů stát se dospělým ve všech oblastech, které současná společnost vyžaduje.⁴⁴

Tělesný vývoj v této fázi už neprochází žádnou převratnou změnou. Vlastní tělo je srovnáváno s aktuálními standardy atraktivity, aktuálním ideálem a ostatními adolescenty. Zevnějšek je tedy důležitým prostředkem k dosažení sociální akceptace a prestiže. Na počátku adolescence se idealizované vzory stávají modelem pro napodobení, avšak vyrovnanější a inteligentnější jedinci k tomuto problému mívají na konci tohoto období určitý odstup. Taktéž jako tělesný vývoj i způsob myšlení se v tomto období nijak nemění. Jde spíše o jejich zdokonalování prostřednictvím cvičení a hromaděním zkušeností. Adolescenti umí uvažovat flexibilně, a jelikož nejsou zatíženi zkušeností, jejich rozhodnutí jsou často až příliš radikální. Preferují jednoznačná, zásadní a rychlá řešení, která vedou k jistotě. Za méně kvalitní a nepřilišžádoucí považují kompromis. Velmi často může být úsudek ovlivněn emocionálně (nepřiměřené nadšení, negativní emoce jako vztek, smutek). V tomto období se dotváří postoje a obecné strategie chování. Důležitou změnou je rozvíjení mužské a ženské role, která je pro identitu dospívajícího velmi důležitá.⁴⁵

S časem je na tom adolescent velmi špatně. Jednou z adolescentních vášní je potřeba komunikace (hovoru) ve dvou nebo v malé skupince. Např. se velmi

⁴³ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 192 - 193

⁴⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 254

⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 261 - 262

často řeší otázky smyslu života a získávání nových zkušeností všeho druhu. Druhou vášní je dobrodružná, historická a cestopisná četba. U děvčat na rozdíl od chlapců i poezie. Po šestnáctém roce je bezprostřední školou lidských vztahů psychologický román a drama. Adolescent již nevyžaduje „happy end“ a sentimentalitu, ale zajímá ho životní pravda.⁴⁶

Aktivní zájmy v období adolescence mají velký význam z hlediska přibývajících volného času a zároveň umožňují svobodnější sebevyjádření a rozvíjení osobnosti. Mezi neaktivnější a hodnotné zájmy v tomto období patří sport, aktivně provozovaná hudba, ochotnické divadlo a výtvarné umění (zde vynikají ti nejnadanější adolescenti). Velkým tématem je sebevzdělávání. Má-li dospívající zájem, dovede se věnovat např. cizímu jazyku, hře na hudební nástroj nebo sportovnímu tréninku stejně houževnatě jako dospělý a tajně doufá, že mimořádným úsilím vynikne a získá všeobecné uznání.⁴⁷

Období adolescence není jednoduché. Úkolů je najednou mnoho a nároky jsou příliš vysoké. Náročnost dospívání se projevuje touhou mladých lidí po odkladu, a to bezděčně nebo vědomě. Erikson pro to zavedl pojem „adolescentní moratorium“ (moratorium = pozastavení, zmrazení, odklad). Je to jakési odmítání dospělosti a hledání provizorního způsobu existence pro získání času a skryté zrání.⁴⁸

V období adolescence a preadolescence jsou jedinci vystavováni nemalé zátěži a procházejí celou řadou změn, které s sebou přinášejí ztrátu dosavadních jistot a nutnost orientovat se v nových situacích. Lze tedy říci, že dospívající mládež se stává nejvíce ohroženou vznikem závislostí a jinými patologickými vlivy v tomto citlivém období. Zvláště potom, pokud se dospívajícímu nepodaří novou roli přijmout a obstát v ní.

⁴⁶ Pozn. Dnes je velkou konkurencí četby televize, video, film a zčásti i rozhlas.

⁴⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 200 - 202

⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 223

2.3 Bažení a závislost v době dospívání

Zneužívání alkoholu či jiných návykových látek v době dospívání může vést k rychlému vytvoření návyku či závislosti. Jedním ze společných rysů závislosti na alkoholu či jiných návykových látkách je „craving“ (bažení nebo dychtění, velmi silná touha). „Velmi silná touha nebo pocit puzení užívat látku nebo látky“. Bažení nelze srovnávat s obyčejnou chutí, jelikož se při bažení aktivují vývojově starší části mozku a probíhají další změny (oslabení paměti, zrychlení tepu, vyšší pocení,...). Tato touha bývá nejsilnější v situaci, kdy je předmět bažení dostupný, v počátcích abstinence a při negativních duševních stavech. Mezi emocemi a bažením existují jasné souvislosti. Zejména negativní emoce zvyšují sílu bažení. Pocity a projevy při bažení jsou různé a můžeme je rozdělit do těchto skupin:

- vzpomínky na příjemné pocity pod vlivem návykové látky,
- nepříjemné tělesné pocity (svírání na hrudi, sucho v ústech, třesy,...),
- nepříjemné duševní pocity (neklid, podrážděnost, slabost, silná touha po návykové látce,...).⁴⁹

Překonání bažení je důležité, ale bohužel to není jednorázovou záležitostí. Za různých situací se může vracet znovu a znovu. Mezi osvědčené způsoby zvládnání bažení patří například vyhýbání se situacím, které bažení vyvolávaly, uvědomění si negativních důsledků recidivy (návratu), odvedení pozornosti (četba, hudba, vaření, atd.), uvědomění si výhod abstinence, tělesná cvičení, tělesná práce, relaxační techniky, myšlení na své zdraví, mluvit o pocitech cravingu, uvažovat o příčinách cravingu a mnohé další.⁵⁰

V Mezinárodní klasifikaci nemocí je závislost na alkoholu, tabáku a jiných návykových látkách definována jako „Skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil

⁴⁹ Srov. NEŠPOR, K. *Bažení (craving)*, s. 6 - 9

⁵⁰ Srov. NEŠPOR, K. *Vaše děti a návykové látky*, s. 94 - 95

více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha brát tyto látky. Definitivní diagnóza závislosti se ovšem stanovuje pouze tehdy, pokud došlo ke třem nebo více z následujících jevů:

- silná touha nebo puzení užívat látku,
- potíže v kontrole užívání látky, a to pokud jde o začátek, konec nebo množství látky,
- somatický odvykací stav, jestli je látka užívaná s úmyslem zmenšit jeho příznaky,
- průkaz tolerance jako vyžadování vyšších dávek látek, aby se dosáhlo účinku, který původně vyvolaly nižší dávky,
- postupné zanedbávání jiných zájmů ve prospěch psychoaktivní látky a zvýšené množství času k získání látky, užívání nebo zotavení se z jejího účinku,
- pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků.⁵¹

Závislost můžeme rozlišovat na psychickou (duševní) a fyzickou (tělesnou). Psychická závislost představuje největší léčebný problém u lidí závislých na drogách, má dlouhodobý charakter a týká se jí většina diagnostických znaků. Fyzická závislost se projevuje tělesnými obtížemi při odvykacím syndromu, který nastává po úplném nebo relativním vysazení dlouhodobě užívaných a poměrně vysokých dávek léků (nejvíce tlumivých) nebo drog (zejména alkoholu, opiátů).⁵²

Skupina dospívajících je ve vztahu k návykovým látkám nejvíce ohrožena, a proto je zde prevence nesmírně důležitá.

2.4 Prevence

„Zhruba od konce 50. let 20. století se prevence rozdělila na primární a sekundární. Primární prevence má za cíl předcházet nemoci před jejím vznikem.

⁵¹ Srov. NEŠPOR, K. *Slovník prevence problémů působených návykovými látkami*, s. 34 - 35

⁵² Srov. tamtéž, s. 35, 22

Sekundární prevence se provádí poté, co nemoc vznikla, ale ještě před tím, než způsobila poškození. Od 60. let se navíc hovoří o terciální prevenci, jejímž cílem je léčba a resocializace. Provádí se poté, co nemoc vznikla a způsobila poškození. Cílem prevence je předejít dalším škodám.⁵³

Cílem prevence je snížit škody působené návykovými látkami (vznik závislosti, intoxikace, úrazy,...). Účelná prevence by měla být systematickou a soustavnou prací, která má ovlivnit chování ve smyslu podpory zdraví. Jako naprosto neúčelné preventivní strategie ovlivňování chování v pozitivním směru se ukázalo být zastrašování, emoční apely a neosobní věcné informování. Preventivní strategie můžeme rozdělit do dvou skupin, které se navzájem posilují. Jsou to:

- strategie snižování nabídky (menší dostupnost),
- strategie snižování poptávky (menší zájem).⁵⁴

Nutnou součástí preventivního programu je aktivní účast předem připravených vrstevníků – Peer programy. Tyto peer programy se nejvíce používají v prevenci škod působených návykovými látkami u dětí. V porovnání se stejnými programy nesenými učiteli vedou programy nesené vrstevníky k nižší spotřebě návykových látek.⁵⁵

Na své důležitosti také nabývá prevence v rodině. Dospívání je dlouhé časové období zahrnující zhruba osm let. Dochází v něm k mnoha důležitým změnám a událostem. Na své důležitosti získává vrstevnická společnost a je v zájmu rodičů, aby vrstevníci u adolescenta rozvíjeli dobré stránky jeho osobnosti. Dospívání je též obdobím přípravy na budoucí povolání a osamostatňování se od rodiny. S těmito změnami je spojen i stres, který není zanedbatelný ani pro dobře prospívajícího žáka. V tomto období by měli rodiče umožnit rozvoj schopností a nadání dospívajícího, ale zároveň na něho neklást nepřiměřené nároky.⁵⁶

⁵³ Srov. NEŠPOR, K. *Slovník prevence problémů působených návykovými látkami*, s. 25

⁵⁴ Srov. NEŠPOR, K. *Léčba a prevence závislosti*, s. 20

⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 20 - 21

⁵⁶ Srov. NEŠPOR, K. *Vaše děti a návykové látky*, s. 40 - 41

Úspěšnost prevence v rodině je nesmírně důležitá, a proto je dobré dodržovat určité zásady:

1. Získat důvěru dítěte a umět mu naslouchat.
2. Umět s dítětem o návykových látkách hovořit.
3. Předcházet nudě.
4. Pomáhat dítěti přijmout hodnoty, které mu usnadní návykové látky odmítat.
5. Vytvořit zdravá rodinná pravidla.
6. Pomoci dítěti bránit se nevhodné společnosti.
7. Posílit sebevědomí dítěte.
8. Spolupracovat s dalšími dospělými.⁵⁷

Rodičům, kteří chtějí udělat co nejvíce pro to, aby předešli u dospívajících problémům s návykovými látkami se tedy doporučuje:

- zajistit dospívajícímu pokud možno vhodnou vrstevnickou společnost, povzbuzovat ho ke kvalitním zájmům a zálibám, umožnit rozvoj jeho schopností a nadání, neklást na něj nerealistické nároky, přiměřený dohled ze strany rodičů,
- vřelá a středně omezující výchova přiměřená věku, stabilní a předvídatelné rodinné prostředí, možnost přiměřeně projevovat své emoce,
- znalost pozitivních alternativ k návykovým látkám, být schopný s dospívajícím o návykových nebezpečích informovaně a poučeně hovořit, podporovat všestranný rozvoj osobnosti a přípravu na samostatný život mimo rodinu,
- pomoc při navazování vztahů mimo rodinu, nácvik a prohlubování sociální dovedností, specifická prezentace problémů působených návykovými látkami, dobré znalosti o tom, kde hledat pomoc pro různé problémy, prohlubování dovedností v oblasti sebeuvědomování, relaxace, autoregulace, zvládnutí některé relaxační techniky, schopnost

⁵⁷ Srov. NEŠPOR, K. *Léčba a prevence závislostí*, s. 22

předvídat následky svého jednání, prohlubování mediální gramotnosti.⁵⁸

2.5 Léčba závislosti na návykových látkách u dospívajících

Léčba závislosti na návykových látkách u dospívajících by měla vycházet ze širších souvislostí jejich života. Velmi často se využívá více léčebných postupů souběžně. Terapie s partnerem či partnerkou nemívá efekt, jelikož se partner sám často chová rizikově a vztahy v tomto období nebývají stabilní. Z tohoto důvodu je nejdůležitější terapie rodinná. Dospívající mající problémy s návykovými látkami vykazují některé specifické rysy:⁵⁹

- K nejčastějším příčinám smrti patří úrazy, dopravní nehody a sebevraždy, z tohoto hlediska mohou být návykové látky zvláště nebezpečné. Problémem je nejen závislost, ale i akutní intoxikace nebo škodlivé užívání.
- Zkušenost s alkoholem, tabákem, marihuanou v časném věku zvyšuje riziko problémů s rizikovějšími drogami.
- Tendence experimentovat s širokým spektrem návykových látek.
- Výskyt dalších souběžně existujících poruch duševního zdraví.
- Rychlé vytváření závislosti na alkoholu a jiných návykových látkách.
- Dramatický průběh.
- Relativně časté recidivy (opakovatelnost).
- Léčbu může ztěžovat neléčený problém s návykovou látkou u rodičů.⁶⁰

Léčba závislostí na drogách z marihuany je směřována k abstinenci. Zaměřuje se na léčení somatických a psychických komplikací nebo souběžně probíhajících tělesných a duševních chorob. Důležité je také zaměření se na další návykové látky. Mezi podstatné části léčby patří změna životního stylu, rodinná

⁵⁸ Srov. NEŠPOR, K. *Vaše děti a návykové látky*, s. 43

⁵⁹ Srov. NEŠPOR, K. *Problémy s návykovými látkami v ordinaci praktického lékaře*, s. 57

⁶⁰ Srov. tamtéž

terapie s rodiči u mladších pacientů, časté kontroly moči, prevence recidivy a zvládání touhy po droze.⁶¹

Oblastí, které léčba zahrnuje je velké množství. Mezi ty nejpodstatnější patří rodinná terapie s rodiči, časná intervence, pomoc dospívajícím v oblasti sociálních dovedností a zvládání obtížných situací, vzdělávání, životní styl a síť sociálních vztahů, poradenství, praktická pomoc, k realitě a současnosti orientovaná terapie, dovednosti týkající se kvalitního trávení volného času, chránit sebevědomí dospívajícího, psychoterapie, léčba dalších duševních problémů, laičtí terapeuti a dobrovolníci, ústavní léčba, denní stacionář, některé právní aspekty, dlouhodobé sledování a další.⁶²

Rodinná terapie s rodiči má často rozhodující význam. Cílem zpravidla bývá dosáhnout přijatelných pravidel společného života, nežli bude dospívající schopen skutečně se osamostatnit. Důležité je pochopení, láska, cílevědomost, důraz, aktivní spolupráce při léčení a trávení více času s dospívajícím, zejména v počátcích abstinence.⁶³

Další možností, kterou léčba zahrnuje je časná intervence. Cílem časné intervence je snaha o to, aby lidé s problémy působenými návykovými látkami byli léčeni co nejdříve. Nejčastěji probíhá v ordinacích všeobecného nebo jiného odborného lékaře (internisty, neurologa, traumatologa, ...), na pracovištích, ve školách, formou linek důvěry, svépomocných manuálů a organizací, rodinné terapie, atd.⁶⁴

Jak již bylo zmíněno, dlouhodobé kouření marihuany v brzkém věku může způsobovat opoždění vývoje jedince. Proto je neméně důležitou oblastí, na kterou je třeba se při léčbě rovněž zaměřit, oblast sociálních dovedností a zvládání obtížných situací. Zde je hlavním úkolem léčby dospívajícímu pomoci dohnat opoždění v oblasti sociálních dovedností, pracovních nebo studijních návyků a emočním vývoji.⁶⁵

⁶¹ Srov. NEŠPOR, K. *Léčba a prevence závislosti*, s. 131

⁶² Srov. tamtéž, s. 161 - 162

⁶³ Srov. tamtéž, s. 160

⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 27

⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 160

Vzdělávání hraje v životě člověka podstatnou roli, má svůj velký význam a v určitém stádiu léčby je nutné pro něj vytvořit odpovídající podmínky. Taktéž pozitivní změny v oblastech životního stylu a síti sociálních vztahů zvyšují naději na úspěch léčby jedince závislého na návykových látkách.⁶⁶

2.6 Studie užívání marihuany v České republice

Dříve v České republice panoval názor, že společensky tolerované drogy (alkohol a tabák) jsou první, se kterými přicházejí dospívající poprvé do styku. Výsledky Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) provedené v České republice v roce 2003 ukázaly, že marihuana bývá nejčastěji první nelegální drogou, se kterou mají dospívající zkušenost již mezi 14. - 16. rokem života. Mezi jedenácti sledovanými ilegálními látkami je marihuana v České republice mezi dospívajícími nejrozšířenější (44 % dotazovaných šestnáctiletých školáků přiznalo zkušenost s marihuanou či hašišem). Při získání první zkušenosti s drogou hrají velký význam vrstevníci a vliv party. Obavy z vyřazení bývají tak silné, že i váhající jedinec si nakonec drogu vezme. Jak ukázaly další výsledky průzkumu, nejčastějším důvodem prvního experimentování s nelegální drogou je zvědavost, touha dostat se do nálady, snaha zapomenout na starosti, netřhat partu a nuda.⁶⁷

Studie dále ukázala, že mezi oblastmi České republiky, které se vyznačují největším počtem studentů majících zkušenost s marihuanou nebo hašišem patří Praha, Karlovarský a Ústecký kraj (50 % dotázaných). Za nimi následuje kraj Jihomoravský. Necelých 37 % studentů bylo zjištěno v Pardubickém kraji a na Vysočině. Průzkum se také zaměřoval na frekvenci užívání marihuany. Mezi pravidelné uživatele, kteří marihuanu užili víc než pětkrát v posledních dvanácti měsících, se zařadilo 18 % studentů. Jejich největší zastoupení najdeme v Ústeckém kraji, Královehradeckém kraji a v Praze.⁶⁸

⁶⁶ Srov. NEŠPOR, K. *Léčba a prevence závislostí*, s. 160

⁶⁷ Srov. CSÉMY, L. et al. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)*, s.20 - 22

⁶⁸ Tamtéž, s. 40

V roce 2005 Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA) publikovalo studii zaměřenou na rozdíly v užívání drog mezi muži a ženami. Výsledky této studie poukazují na skutečnost, že mladé ženy začínají s drogami experimentovat ve stejné míře jako mladí muži. Vývojový trend ukazuje, že do budoucna bude docházet k vyrovnávání rozdílů. Přestože se počet dívek užívajících konopné látky v poměru k chlapcům zvyšuje s rostoucím celoživotním užíváním, zkušenost nedávného, současného a častého užíváním konopných látek uvádějí častěji chlapci. Ve věkovém období 15. – 16. roku života dospívajících dochází k obdobnému nárůstu v užívání drog jak u chlapců, tak i u dívek. Nárůst užívání konopných látek mezi pohlavími ve školní populaci se ovšem liší méně než je tomu u dospělé populace (15 – 64 let).⁶⁹

⁶⁹ Srov. EMCDDA, *Rozdíly v užívání drog mezi muži a ženami*, http://txt.www.drogy-info.cz/index.php/info/vyzkum/studie_emcdda_rozdily_v_uzivani_drog_mezi_muzi_a_zenami

VÝZKUMNÁ ČÁST

3 Cíle, úkoly, metodologie a výzkumné otázky práce

První část bakalářské práce se teoreticky věnovala marihuaně a fenoménu dospívání. Dle mého názoru spolu tyto dvě věci souvisí, protože marihuana je dospívajícími velmi oblíbena a hojně užívána. Empirická část bakalářské práce je věnována stejnému tématu. Zaměřuje se na praktické získání údajů týkajících se dospívajících a kouření marihuany, jejich zpracování a vyhodnocení. Předkládaná práce se zabývá vztahem dospívající mládeže ke kouření marihuany a zjištěním jejich postojů k této problematice. Cílem praktické části je zjistit četnost jedinců kouřících marihuanu ve vybraném souboru preadolescentní a adolescentní mládeže, možné rozdíly mezi dívkami, chlapci a motivací ke kouření marihuany. Z tohoto cíle vyplynuly následující úkoly:

- vyhledání literárních pramenů a jejich obsahová analýza
- na základě analýzy stanovit cíl, úkoly a hypotézy (výzkumné otázky)
- sestavit dotazník
- distribuovat dotazník a shromáždit data
- analyzovat data výzkumu
- zpracovat a vyhodnotit získané výsledky
- doporučení pro pedagogickou praxi

Na základě obsahové analýzy byly stanoveny tyto hypotézy:

1. Předpokládáme, že preadolescenti kouří marihuanu signifikantně ve větším počtu než adolescenti.
2. Předpokládáme, že marihuanu v preadolescentním a adolescentním věku kouří více chlapci než dívky.
3. Předpokládáme, že nejčastěji uváděnou příčinou pro kouření marihuany bude v obou skupinách respondentů uvolnění napětí ze stresové zátěže.

3.1 Metodika

V rámci metodiky bakalářské práce byly použity následující metody:

- Obsahová analýza literatury
- Dotazník vlastní konstrukce - příloha 1, 2
- Statistické metody pro vyhodnocení

Pro sběr dat jsem vybrala dotazníkovou metodu, o které se domnívám, že je v pedagogických výzkumech ověřená, frekventovaná a umožňuje získání mnoha informací v krátkém časovém úseku. „P. Gavora vymezuje dotazník jako způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí“.⁷⁰

Dotazník se skládá ze tří částí:

1. Část vstupní – obsahuje hlavičku, ve které je uvedeno jméno autora/ů dotazníku nebo název a adresa organizace zadávající dotazník, vysvětlení cíle dotazníku, pokyny pro vyplnění a motivaci (význam respondentových odpovědí).
2. Vlastní otázky - identifikační údaje o respondentovi, tématicky zaměřené otázky (uzavřené, polouzavřené, otevřené) a škálové položky. Otázky musí být logicky seřazené.
3. Poděkování respondentovi za spolupráci.⁷¹

Získaná data jsou dále tříděna, zpracována, hodnocena a na základě výsledků je formulován závěr výzkumu.

Ze statistických metod bylo pro interpretaci zjištěných výsledků výzkumu použito procentuální vyjádření. Pro ověření pravdivosti stanovených výzkumných otázek byl použit test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku a test dobré shody chí-kvadrátu.

⁷⁰ Srov. GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice*, s. 53

⁷¹ Srov. tamtéž, s. 54

3.2 Organizace výzkumného šetření

Průzkum zjištění kouření marihuany byl realizován ve vybraných maloměstských základních školách v okolí Jičína (v Železnici a v Nové Pace) a dvou středních školách v Českých Budějovicích. Konkrétně se výzkum uskutečnil v devátých třídách základních škol a třetích ročnících SPŠ Stavební a SŠ Obchodní školy v Českých Budějovicích.

Po sestavení dotazníku bylo za účelem zjištění nedostatků a vhodnosti formulace otázek provedeno kontrolní zadání. Před výzkumem na školách jsem vždy navštívila ředitele/ředitelku příslušné školy, objasnila jsem mu/jí danou problematiku, vysvětlila proč výzkum provádím a požádala o povolení k realizaci výzkumu. Dotazníky jsem zadávala osobně.

Oběma skupinám respondentů (na základních školách i na středních školách) byl zadán stejný dotazník s uvedenými instrukcemi a pokyny jak dotazník správně vyplnit – příloha 1, 2.

3.3 Charakteristika zkoumaného vzorku

Jak bylo již řečeno, dotazníky byly zadány žákům deváté třídy základní školy v preadolescentním věku a studentům třetího ročníku střední školy reprezentující adolescentní mládež. Následující tabulka zobrazuje složení a počet osob výzkumného vzorku, který tvořili studenti jednotlivých škol (tab. 1).

Tabulka 1: Počet studentů z jednotlivých škol, kde byl proveden výzkum (N = 82, dívek 51, chlapců 31)

	ZŠ Železnice	ZŠ Nová Paka	SPŠ Stavební	SŠ Obchodní
Počet studentů	18	26	18	20
Celkem	82			

První otázka v zadávaném dotazníku se týkala příslušnosti k mužskému nebo ženskému pohlaví. V tabulce číslo 2 je rozpracováno rozdělení žáků a studentů jednotlivých škol dle pohlaví.

Tabulka 2: Rozdělení studentů jednotlivých škol podle pohlaví (N = 82, dívek 51, chlapců 31)

Název školy	Pohlaví	
	Mužské	Ženské
ZŠ Železnice	5	13
ZŠ Nová Paka	17	9
SPŠ Stavební Č. Budějovice	9	9
SŠ Obchodní Č. Budějovice	0	20
Celkem	31	51

Zkoumaný vzorek můžeme rozdělit na dvě skupiny. První skupina jsou žáci ve věku 14 – 15 let navštěvující základní školu. Druhou skupinou jsou studenti středních škol ve věku 18 – 19 let (tab. 3).

Tabulka 3: Věkové rozvrstvení respondentů (N = 82, dívek 51, chlapců 31)

	Věková skupina 1		Věková skupina 2	
	14 let	15 let	18 let	19 let
ZŠ Železnice	9	9	-	-
ZŠ Nová Paka	4	22	-	-
SPŠ Stavební Č. Budějovice	-	-	9	9
SŠ Obchodní Č. Budějovice	-	-	13	7
Celkem	13	31	22	16

Následující tabulka udává přehled o způsobu bydlení dotazovaných.

Tabulka 4: Způsob bydlení dospívajících (N = 82, dívek 51, chlapců 31)

Bydlení	Počet studentů ze		Zastoupení v %	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
S rodiči	44	35	53,7	42,7
S přítelem/přítečkyní	-	1	-	1,2
S kamarády (privát,...)	-	2	-	2,4
Jiné	-	-	-	-
Celkem	82		100 %	

4 Vyhodnocení výsledků a diskuze

Cílem dotazníku bylo zjistit zda preadolescenti užívají marihuanu signifikantně ve větším počtu než adolescenti. Dále zda chlapci kouří marihuanu více než dívky a v neposlední řadě jeli pro dospívající v obou skupinách důvodem pro kouření marihuany uvolnění napětí ze stresové zátěže.

Otázka č. 1: Kouřil/a jsi v posledních dvou měsících marihuanu?

Z celkového počtu 82 respondentů se ke zkušenosti s kouřením marihuany v posledních dvou měsících přihlásilo 24 jedinců - 8 na ZŠ v Železnici, 11 na ZŠ v Nové Pace, 2 na SŠ Obchodní v Českých Budějovicích a 3 na SPŠ Stavební v Českých Budějovicích. Toto zjištění bylo poněkud překvapující, jelikož jsem očekávala, že vzhledem k oblíbenosti této látky bude marihuanu kouřit nejméně polovina respondentů. Následující tabulka uvádí přehled osob rozdělených podle škol a pohlaví, majících v posledních dvou měsících zkušenost s kouřením marihuany.

Tabulka 5: Počet osob, které v posledních dvou měsících kouřili marihuanu (N = 82, dívek 51, chlapců 31)

Odpověď	ZŠ Železnice		ZŠ Nová Paka		SPŠ Stavební		SŠ Obchodní	
	D	CH	D	CH	D	CH	D	CH
Ano	6	2	2	9	2	1	2	-
Ne	7	3	7	8	7	8	18	-

Následující otázky (číslo 2, 3, 4 a 5) se týkají pouze kuřáků marihuany (24 jedinců).

Otázka č. 2: Marihuanu kouřím.....

Z možných variant odpovědí na tuto otázku 92 % respondentů odpovědělo „Vždy s kamarády“. Vysokou četnost této odpovědi si můžeme vysvětlit např. již

zmiňovaným vlivem vrstevníků a party, které mohou být podnětem pro kouření marihuany. Tabulka 6 je přehledem o počtu jednotlivců ze Základních a Středních škol, kteří volili jednotlivé odpovědi.

Tabulka 6: Přehled o tom, s kým kuřáci marihuany nejčastěji marihuanu kouří (N = 24, dívek 12, chlapců 12)

Odpověď	Základní školy	Střední školy
Zásadně sám/a	-	-
Vždy s kamarády	17	5
Jak kdy	2	-
Celkem	19	5

Otázka č. 3: Kdy nejčastěji kouříš marihuanu?

Tato otázka rozšiřuje otázku č. 2. Z odpovědí respondentů je jasné, že většina dotazovaných upřednostňuje kouření marihuany ve skupině před užitím drogy samostatným jedincem. Důvody mohou být různé. Dle odpovědí některých respondentů mohou důvody souviset s výchovou, rodinným prostředím, sociálními podmínkami atd.

Tabulka č. 7 uvádí přehled odpovědí na otázku „Kdy nejčastěji kouříš marihuanu?“ Z celkového počtu 24 respondentů 45,9 % odpovědí patřilo možnosti S kamarády. Tato odpověď převažovala v obou skupinách, jak základních škol, tak i středních. Další nejčastější odpověď byla: když je nuda, když mám špatnou náladu nebo když jsem na diskotéce či koncertě.

Tabulka 7: Přehled příležitostí, kdy respondenti nejvíce kouří marihuanu (N = 24, dívek 12, chlapců 12)

Nejčastěji kouřím	Počet odpovědí	Počet odpovědí v %
Na diskotéce	3	12,5
Na oslavě	2	8,3
S kamarády	11	45,9
Když se nudím	3	12,5
Když mám špatnou náladu	3	12,5
Na koncertě	2	8,3

Otázka č. 4: Z jakého důvodu kouříš marihuanu?

Důvodů vedoucích ke kouření marihuany lze nalézt mnoho. Z uvedeného průzkumu je zřejmé, že pro 9 respondentů je jedním z nejčastějších impulsů pro kouření marihuany touha po zábavě a srandě. Dalších 7 kuřáků nemá žádný důvod a marihuanu kouří jen tak. Ostatní odpovědi jsou zachyceny níže (tab. 7).

Jedním z předpokladů tohoto výzkumu byla domněnka, že dospívající kouří marihuanu z důvodu uvolnění od stresové zátěže. Velmi překvapující je zjištění, že poměrně vysoký počet respondentů ke kouření marihuany nemá žádný důvod.

Tabulka 8: Přehled nejčastěji uváděných důvodů kouření marihuany (N = 24, dívek 12, chlapců 12)

Důvod	Počet osob ze ZŠ		Počet osob ze SŠ	
	Železnice	Nová Paka	Stavební	Obchodní
Žádný (jen tak)	4	2	1	-
Pomáhá, uvolnění	1	1	-	1
Chutná, dobrý pocit	2	-	-	-
Nuda	1	-	-	-
Pro zábavu, srandu	-	6	2	1
Parta	-	2	-	-

Otázka č. 5: Je něco v čem ti marihuana pomáhá? Pokud ano, co?

Jak bylo již v první části práce zmíněno, na osoby procházející obdobím dospívání jsou kladeny velké nároky a je s tím spojen také stres. Z následující tabulky je zřejmé, že preadolescenti zneužívají marihuanu pro uvolnění ve větším počtu než adolescenti, kteří kouří marihuanu spíše pro zábavu. Důvodem může být větší zkušenost adolescentů se zvládáním stresových situací a řešení konfliktů, které vznikají v důsledku změn a nutnosti přizpůsobení se novým podmínkám. Tabulka č. 9 je přehledem ukazujícím nejčastější odpovědi na otázku „V čem ti marihuana pomáhá?“.

Tabulka 9: Přehled věcí, ve kterých respondentům kouření marihuany pomáhá (N = 24, dívek 12, chlapců 12)

Důvod	Počet osob ze ZŠ		Počet osob ze SŠ	
	Železnice	Nová Paka	Stavební	Obchodní
Odreagování, pobavení se	5	3	-	-
Proti špatné náladě	3	5	1	-
Nic	-	3	2	1
Navázání nových vztahů	-	-	-	1

Následující otázky se týkají všech 82 respondentů.

Otázka č. 6: Považuješ kouření marihuany za zdraví škodlivé?

Na tuto otázku odpovídalo všech 82 respondentů. Odpovědi jsou rozčleněny do dvou tabulek podle toho, zda dotyčné osoby kouří marihuanu či nikoli. Toto hledisko se také promítlo do odpovědí respondentů. Výsledky ukázaly, že 50 % kuřáků marihuany nepovažuje kouření marihuany vůbec za zdraví škodlivé. 20,8 % respondentů toleruje kouření malého množství a 12,5 % se domnívá, že kouření marihuany je zdravější než kouření cigaret. Z těchto odpovědí můžeme pozorovat malou informovanost o škodlivých účincích látek vdechovaných při kouření marihuany.

Kuřáci marihuany (N = 24, dívek 12, chlapců 12)

	Ano	Ano, ale méně než cigarety	Ne	Ne, v malém množství
ZŠ Železnice	3	1	4	-
ZŠ Nová Paka	1	2	6	2
SPŠ Stavební	-	-	2	1
SŠ Obchodní	-	-	-	2

Odpovědi nekuřáků marihuany se určitým způsobem liší. Téměř 52 % (přesně 51,7 %) nekuřáků považuje kouření marihuany za zdraví škodlivé. Názor na prospěšné využití marihuany pro lékařské účely zastává 17,2 % dotazovaných a 19 % nepovažuje kouření marihuany za zdraví škodlivé.

Nekuřáci marihuany (N = 58, dívek 39, chlapců 19)

	Ano	Ne, jako léčivo	Nevím	Ne	Ne, v malém množství
ZŠ Železnice	7	-	-	-	3
ZŠ Nová Paka	7	-	1	7	-
SPŠ Stavební	8	3	-	2	2
SŠ Obchodní	8	7	-	2	1

Otázka č. 7: Jak se obecně díváš na užívání marihuany?

Vyhodnocení této otázky jsem rovněž rozdělila podle stejného klíče jako u předchozí otázky. Příslušnost k jedné či druhé skupině se opět promítla i do odpovědí respondentů. Rozdíly v názorech na kouření marihuany jsou patrné z odpovědí zachycených na škálové stupnici v dotazníku. Kuřáci marihuany se na kouření marihuany dívají spíše pozitivně, zatímco nekuřáci toto stanovisko odmítají.

Kuřáci marihuany (N = 24, dívek 12, chlapců 12)

	1 pozitivně	2	3 neutrálně	4	5 negativně
ZŠ Železnice	4	3	1	-	-
ZŠ Nová Paka	2	4	4	1	-
SPŠ Stavební	2	1	-	-	-
SŠ Obchodní	-	1	1	-	-

Nekuřáci marihuany (N = 58, dívek 39, chlapců 19)

	1 pozitivně	2	3 neutrálně	4	5 negativně
ZŠ Železnice	-	1	3	2	4
ZŠ Nová Paka	3	3	4	2	3
SPŠ Stavební	-	-	9	2	4
SŠ Obchodní	-	-	10	4	4

4.1 Ověření výsledků statistickou metodou

Pravdivost prvních dvou hypotéz je ověřována testem nezávislosti chí-kvadrátu čtyřpolní tabulky a třetí hypotéza je ověřena pomocí testu dobré schody chí-kvadrátu.

- 1. hypotéza** - Preadolescenti užívají marihuanu signifikantně ve větším počtu než adolescenti.

	Kuřák	Nekuřák	
ZŠ	19	25	44
SŠ	5	33	38
	24	58	82

vypočítaná hodnota $\chi^2 = 82 \cdot \frac{(19 \cdot 23 - 25 \cdot 5)^2}{44 \cdot 24 \cdot 58 \cdot 38} = 9,203$

kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Závěr: Vypočítaná hodnota χ^2 je větší než hodnota kritická $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Hypotéza (výzkumná otázka) **byla potvrzena.**

- 2. hypotéza** - V preadolescentním a adolescentním věku kouří marihuanu více chlapci než dívky.

Komparace preadolescenti dívky x chlapci

	Kuřák	Nekuřák	
dívky	8	14	22
chlapci	11	11	22
	19	25	44

vypočítaná hodnota $\chi^2 = 44 \cdot \frac{(8 \cdot 11 - 14 \cdot 11)^2}{22 \cdot 19 \cdot 25 \cdot 22} = 0,834$

kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Komparace adolescenti dívky x chlapci

	Kuřák	Nekuřák	
dívky	4	25	29
chlapci	1	8	9
	5	33	38

$$\text{vypočítaná hodnota } \chi^2 = 38 \cdot \frac{(4.8 - 25.1)^2}{29.5.33.9} = 0,041$$

$$\text{kritická hodnota } \chi^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Závěr: Vypočítaná hodnota χ^2 je v obou případech menší než hodnota kritická $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Hypotéza (výzkumná otázka) **nebyla potvrzena.**

3. hypotéza - Nejčastěji uváděnou příčinou pro kouření marihuany bude v obou skupinách respondentů uvolnění napětí ze stresové zátěže.

	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Kuřáci	8	12	- 4	16	1,333
Nekuřáci	16	12	4	16	1,333
	Σ 24	Σ 24			Σ 2,666

$$\text{vypočítaná hodnota } \chi^2 = 2,666$$

$$\text{kritická hodnota } \chi^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Závěr: Vypočítaná hodnota χ^2 je menší než hodnota kritická $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Hypotéza (výzkumná otázka) **nebyla potvrzena.**

ZÁVĚR

V závěru práce bych chtěla říci, že cílem provedeného výzkumu bylo zjištění postojů dospívajících ke kouření marihuany a ověření pravdivosti stanovených hypotéz. Výsledkem praktické části je potvrzení první hypotézy, která předpokládala signifikantně větší počet preadolescentů zneužívajících marihuanu než adolescentů. Testování hypotézy ukázalo, že zjištěné hodnoty nejsou způsobeny vlivem náhody. Přestože jsem předpokládala, že druhá a třetí hypotéza bude taktéž potvrzena, jejich pravdivost byla překvapivě vyvrácena. Je pravděpodobné, že k tomuto závěru mohlo dojít vlivem malého vzorku respondentů. Pro příští výzkum bych ráda výzkumný vzorek rozšířila a na danou tematiku se hlouběji zaměřila.

V první části práce jsem se zabývala tématem marihuany z různých hledisek. Dnes bohužel převládá její zneužívání jako drogy, a to hlavně dospívající mládeží. Kouření marihuany nesporně negativně ovlivňuje zdraví člověka a zvláště u dětí může být velmi nebezpečné. Z odpovědí kuřáků na otázku týkající se škodlivosti kouření marihuany 50 % dotázaných vyslovilo názor, že marihuana není zdraví škodlivá a 12,5 % její kouření považuje za zdravější než kouření cigaret. Na druhé straně 52 % odpovědí skupiny nekuřáků marihuany zastává opačný názor. V tomto ohledu je informovanost o marihuaně jako droze velice důležitá jak pro dospívajícího, tak pro společnost a zabezpečení účinné prevence.

Z výše uvedeného výzkumu je zřejmé, že nejčastějšími důvody vedoucí dospívající mládež ke kouření marihuany jsou špatná nálada, nuda, touha po odreagování a útěk z reality. Velký význam v rozvoji dítěte proto přikládám výchově v rodinném prostředí, vedení jedince ke kvalitnímu trávení volného času, komunikaci rodičů a pedagogů s dítětem, využívání volného času pro zájmy dítěte, jeho osobní růst a rozvoj.

Dalším důležitým faktorem ovlivňujícím zneužívání marihuany je schopnost řešení problémů a způsob vypořádání se se stresovou zátěží. Myslím si,

že by bylo velmi přínosné zařadit do školní i mimoškolní pedagogiky výuku určitých relaxačních cvičení, které jedinci pomáhají naučit se uvolnit, vnímat sám sebe a střízlivě se rozhodovat.

Kouření marihuany není záležitostí pouze dospívajících, ale je to problém celé společnosti, protože dospívající nejsou jediní, kteří marihuanu kouří. Zneužívání marihuany nemusí být nutně návykové a zároveň nemusí vést k tvrdým drogám. Přesto je to z hlediska působení na lidský organismu otázka dosti závažná a může se pro něj stát hrozbou. Lidé se učí nápodobou a děti by neměly vidět v kouření marihuany přitažlivý způsob života. Právě naopak by měly být od útlého věku vychovávány k zdravému způsobu života, jeho ochraně a posilování.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) ROBINSONP, R. *Velká kniha o konopí*. Praha : VOLVOX GLOBATOR, 2004. ISBN 80-7207-532-2.
- 2) DUPAL, L. *Knih o marihuaně*. Praha : MAŤA, 2004. ISBN 80-7287-082-3.
- 3) DEBNÁR, V. A. *Konopí a marihuana : Spojené státy americké a cannabis v první třetině 20. století*. Praha : VOLVOX GLOBATOR, 2005. ISBN 80-7207-584-5.
- 4) HERER, J. *Spiknutí proti konopí aneb „Císař nemá šaty!“ : nezakreslený výklad o cannabis - konopí, konopné prohibici a o tom, jak může marihuana zachránit svět*. 1. čes. vyd. Bystřice pod Hostýnem : Cannabis Sativa, 1994.
- 5) SHAPIRO, H. *Drogy : obrazový průvodce*. 1. čes. vyd. Praha : Svojtka & Co, 2005. ISBN 80-7352-295-0.
- 6) DOČKAL, J. *Člověk a drogy*. 3. pracovní text. Praha : Éthum, 2000.
- 7) PRESL, J. *Drogová závislost*. Praha : MAXDORF, 1994. ISBN 80-85800-18-7.
- 8) ILLES, T. *Děti a drogy*, 2. upravené vyd. Praha : ISV, 2002. ISBN 80-85866-50-1
- 9) GOODYER, P. *DROGY + TEENAGER*, 1. čes. vyd. Praha : Slovanský dům, 2001. ISBN 80-86421-44-9.
- 10) VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie : Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- 11) ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. přeprac. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.
- 12) NEŠPOR, K. *Vaše děti a návykové látky*, 1. vyd. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-515-6.
- 13) NEŠPOR, K., SCÉMY, L. *Bažení (craving) : Společný rys mnoha závislostí a způsoby zvládnání*, Praha : Sportpropag, 1999.
- 14) NEŠPOR, K., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Slovník prevence problémů působených návykovými látkami*, 3. rozšíř. vyd. Praha : FORTUNA, 1999. ISBN 80-7071-123-X.

- 15) NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislostí : Příručka pro praxi*, 1.vyd. Praha : Psychiatrické centrum Praha, 1996. ISBN 80-85121-52-2.
- 16) NEŠPOR, K. *Problémy s návykovými látkami v ordinaci praktického lékaře*, 1. vyd. Praha : Galén, 1999. ISBN 80-7262-002-9.
- 17) CSÉMY, L. et al. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) : Výsledky průzkumu v České republice v roce 2003*. b.m.; Úřad vlády České republiky, 2006. ISBN 80-86734-94-3.
- 18) GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice: Příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Brno : Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X.
- 19) CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu : Základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- 20) EMCDDA, *Rozdíly v užívání drog mezi muži a ženami*. [on-line]. Praha : Úřad vlády České republiky, poslední aktualizace 9.3.2005 [cit. 2008-05-19]. Dostupné na WWW: <http://txt.www.drogy-info.cz/index.php/info/vyzkum/studie_emcdda_rozdily_v_uzivani_drog_mezi_muzi_a_zenami>.

PŘÍLOHY

Příloha 1

Instrukce pro vyplňování dotazníku

Přestože je marihuana ilegální, její kouření dnes není nic neobvyklého. Tento dotazník se zaměřuje na zjištění kouření marihuany a zjištění postojů k této problematice v období dospívání. Dotazník je anonymní, proto odpovídejte prosím pravdivě a upřímně. Získané údaje budou sloužit jako podklad pro část mé bakalářské práce.

První část dotazníku se týká vašich osobních údajů a druhá se věnuje zmiňovanému tématu. V dotazníku je použito několik druhů otázek. U většiny z nich stačí vybranou odpověď zaškrtnout křížkem do připraveného rámečku nebo v případě „Jiné“ odpovědi dopsat na vyhrazené místo. Druhým typem jsou otázky, kde musíte odpověď doplnit sami a třetím druhem je škála, kde stačí zaškrtnout či zakroužkovat číslo dle vašeho názoru na danou problematiku. V dotazníku jsou instrukce u otázek uvedeny, ale pokud nebudete něco vědět, klidně se zeptejte.

Děkuji.

ABSTRAKT

KOBRLOVÁ, K. *Marihuana a současný životní styl dětí a mládeže*. České Budějovice 2008. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce doc. PaedDr. Milada Krejčí.

Klíčová slova: marihuana, protimarihuanové zákony, alternativní obnovitelný zdroj pro průmysl, droga, dospívání, craving (bažení), závislost, prevence, léčba.

Předkládaná práce se věnuje dospívající mládeži a jejich vztahu k marihuaně. V teoretické části je na marihuanu nahlíženo nejen z pohledu drogového, ale je zde poukázáno na různé další možnosti využití této rostliny, např. z hlediska alternativní obnovitelné suroviny pro mnoho odvětví průmyslu a hospodářství.

Empirická část je zaměřena na získání konkrétních údajů o dospívajících, kteří mají zkušenost s kouřením marihuany a ověření pravdivosti výzkumných otázek stanovených na základě teoretické části práce.

Celkově si práce klade za cíl ukázat marihuanu z více různých pohledů a podat o tomto fenoménu dnešní mládeže komplexnější informace.

ABSTRACT

Marihuana and the Contemporary Life-style of Children and Teenagers

Key words: marihuana, marihuana contrary to law, the alternative renewable resource for industry, drug, adolescence, craving, addiction, prevention, detoxification.

The work follows adolescents and their relation to marihuana. In the theoretic part, marihuana is not considered just as a drug. Other ways of using it are mentioned there, for example, it can be used as an alternative renewable raw material for industry and economy.

The research part is focused on concrete dates gaining about adolescents with an experience in smoking marihuana and confirming the truth of research tasks made according to the theoretic part.

The work is generally aimed to prove that it is possible to look at marihuana in more different ways and get over more complex information about the phenomenon to todays adolescents.